

برگزاری هیجدهمین کنگره بین المللی تاریخ علم در المان، دانشمند، سال ۲۷، شماره ۱۱،

بهمن ۱۳۶۸، ص ۲۲-۲۳.

برگزاری هیجدهمین کنگره بین‌المللی تاریخ علم در آلمان

یکی از مقاله‌های ارائه شده در این کنگره مقاله آقای محمد باقری، همکار مجله دانشمند، درباره کوشیار گیلانی بود

رابطه بین عوامل ذهنی و اجتماعی در علوم پایه، پزشکی و فن‌آوری (روشن‌شناسی، تاریخچه، نقش زنان) - رابطه بین عوامل ذهنی و دینی در علوم پایه، پزشکی و فن‌آوری - رابطه بین عوامل ذهنی و قانونی در علوم پایه، پزشکی و فن‌آوری - رابطه بین عوامل ذهنی و نهادی در علوم پایه، پزشکی و فن‌آوری - روابط چند ملیتی و بین‌المللی در علوم پایه، پزشکی و فن‌آوری - سیاست‌های ملی‌درزمینه دانش و پژوهش - نتایج سیاسی و اجتماعی تدوین تاریخ علوم پایه، پزشکی و فن‌آوری - مسئولیت تاریخی دانشمند، مهندس و پزشک در قبال حکومت و جامعه - قلمروهای فرهنگی - دوره‌های برجسته در تاریخ علم - علوم پایه، پزشکی و فن‌آوری در عصر حاضر - علوم زمین‌شناسی - علوم زیستی - فن‌آوری - گردآوری و تنظیم منابع و مدارک در علوم پایه، پزشکی و فن‌آوری.

این کنگره را اتحادیه بین‌المللی تاریخ و فلسفه علم (بخش تاریخ علم) با همکاری کمیته ملی کشور میزبان برگزار می‌کند. تصمیم نهایی در مورد برگزاری هیجدهمین کنگره بین‌المللی تاریخ علم در آلمان غربی، در کنگره قبلی که در برکلی (کالیفرنیا) برگزار شد، اتخاذ گردید. این نخستین باری بود که کنگره فوق در آلمان برگزار می‌شد. قرار بود کنگره سال ۱۹۴۰ هم در برلین برگزار شود که بروز جنگ جهانی دوم انجام این کار را ناممکن ساخت. مسئولان کمیته برگزار کننده این کنگره، علت انتخاب موضوع کلی "علم و نظامهای سیاسی" را چنین توضیح داده‌اند:

"از همان آغاز کار مایل بودیم که کنگره تحت موضوع کلی واحدی برگزار شود. در عین حال، این موضوع باید آنچنان وسعت می‌داشت تا همه دوره‌ها و بخشهای پرورش علم را در برگیرد و بیانگر گرایشهای عمده پژوهشهای معاصر در مکاتب مختلف تاریخ علم باشد. از آنجا که کنگره قبلی به دلایل سیاسی در آلمان برگزار نشد و به دلیل

آنکه عوامل سیاسی بر تعیین محل برگزاری این کنگره‌ها اثر می‌گذارد طبیعی بود که موضوع کلی کنگره را تأثیرات سیاست، حاکمیت و نظامهای مختلف سیاسی بر علوم پایه، پزشکی و فن‌آوری قرار دهیم. برای این کار یک دلیل دیگر هم داشتیم: در سالهای اخیر، عواقب فشار عظیمی که حکومت ناسیونال - سوسیالیست آلمان بر علم و اهل علم وارد آورد (کنار گذاشتن دانشمندان از دانشگاهها، ایجاد موسسات متکی به دولت به خاطر مقاصد نژادپرستانه یا سیاسی و موج مهاجرت از آلمان در دهه ۱۹۳۰) توجه بسیاری از مورخان آلمانی و غیرآلمانی را به خود جلب کرده است. تأثیرات رژیم نازی بر علم به صورت نمونه برجسته‌ای برای مطالعه علم از دیدگاه تاریخی و جامعه‌شناسی درآمده است."

در این کنگره پژوهشگران کشورهای زیر شرکت داشتند (تعداد مقاله‌های عرضه شده به کنگره داخل پرانتز آورده شده است):

امریکا (۱۴۴)، آلمان غربی (۱۳۳)، فرانسه (۴۵)، شوروی (۴۲)، آلمان شرقی (۳۵)، اسپانیا (۲۵)، هند (۳۱)، انگلستان (۲۸)، ایتالیا (۲۷)، ژاپن (۲۶)، کانادا (۱۹)، سوئد (۱۸)، مجارستان (۱۸)، برزیل (۱۶)، استرالیا (۱۴)، هلند (۱۳)، لهستان (۱۲)، چکسلواکی (۱۱)، چین (۱۱)، رومانی (۹)، سوئیس (۹)، مکزیک (۹)، اسرائیل (۶)، بلغارستان (۶)، فنلاند (۶)، کلمبیا (۶)، دانمارک (۵)، آرژانتین (۴)، بلژیک (۴)، آفریقای جنوبی (۳)، پاکستان (۳)، پرتغال (۳)، ترکیه (۳)، نروژ (۳)، یونان (۳)، ایران (۲)، پرو (۲)، تایوان (۲)، یوگسلاوی (۲)، اکوادور (۱)، ایرلند (۱)، عراق (۱)، کره جنوبی (۱)، کوبا (۱)، مالزی (۱)، مراکش (۱)، موزامبیک (۱).

یکی از مقاله‌هایی که در این کنفرانس از جانب پژوهشگران ایرانی ارائه شد، مقاله‌ای بود درباره کوشیار گیلانی. این مقاله حاصل پژوهشهای آقای محمد باقری، همکار ارزشمند مجله دانشمند درباره این ریاضیدان ایرانی بود. آقای باقری سالهاست که در این باره تحقیق می‌کند و تاکنون علاوه بر چندین مقاله، درباره کوشیار، یکی از کتابهای او را نیز ترجمه و به چاپ رسانده‌اند. در فهرست بالا، کشورهای شرکت کننده به ترتیب تعداد مقاله‌هایی که عرضه کرده‌اند، ذکر شده‌اند. گرچه این ارقام معیار مطلق برای قضاوت

در مورد یویایی و رونق تاریخ علم در کشورهای مختلف نیستند و داوری نهایی تنها با احتساب همه عوامل موثر بر میزان شرکت پژوهشگران کشورهای مختلف در این گونه مجامع امکانپذیر است، باید آرزو کنیم که در فرصتهای بعدی، کشور ما چه از لحاظ کتبی و چه از لحاظ کیفی کارنامه بهتری داشته باشد. به عبارت درست‌تر باید آرزو کرد که پژوهشهای تاریخ علم در این سرزمین رونق و اهمیت شایسته خود را بیابد که در آن صورت بازتاب خارجی آن در مجامع بین‌المللی نیز طبعاً مطلوب خواهد بود. داشتن انجمن تاریخ علم، مجله تاریخ علم، برگزاری کنفرانسهای تاریخ علم و حمایت فرهنگی و مالی مسئولان در جهت شرکت فعالانه تر پژوهشگران ایرانی در این گونه مجامع بین‌المللی، می‌تواند گامهای نخستین در راه نیل به وضعیت مطلوب باشد. باید توجه داشت که وقتی پژوهشگر علم برای تهیه فیلم یک نسخه خطی موجود در ایران ناچار باشد از چندین و چند خوان بگذرد و ای بسا که جز از طریق رابطه به مقصود نرسد، آنهم در حالی که تهیه فیلم نسخه‌های خطی موجود در اغلب کتابخانه‌های بزرگ دنیا با رعایت مقررات خاص امکانپذیر است، طبعاً یا نیست به کاری که در پیش گرفته دلسرد می‌شود و یا در صورت ادامه کار، بخش غظیمی از وقت و انرژی صرف کارهایی می‌شود که با رفع کمبودهای فنی و مقررات دست و پا گیر موسسات فرهنگی، قابل اجتناب است. بدون دسترسی به این منابع هم، کار پژوهشگر علم بی‌هویت می‌شود و از حد ترجمه و مونتاژ آثار محققان خارجی فراتر نخواهد رفت.

در این کنگره، آقای می‌چیو یانوازا این مقاله خود را تحت عنوان "زایچه‌های موجود در ترجمه چینی کتاب احکام نجوم کوشیار" عرضه کرد. این کتاب که در حوالی سال ۳۸۰ هجری قمری (حوالی ۹۹۰ میلادی) نوشته شده "کتاب المدخل فی صناعة احکام النجوم" یا "مجموع الاصول فی احکام النجوم" نام دارد و نسخه‌های متعددی از متن عربی و ترجمه فارسی آن در کتابخانه‌های ایران و خارج از ایران یافت می‌شود. این اثر در سال ۱۳۸۳ میلادی (چهار قرن پس از تالیف آن به دست کوشیار) به چینی ترجمه شده است. طبق نظر آقای یانو، این ترجمه به احتمال زیاد از روی یک ترجمه فارسی فراهم شده است. □